

Viðauki II

Könnun á viðhorfum foreldra og barna til meðferðarheimila Barnaverndarstofu og varðandi stuðning eftir meðferð

Bryndís S. Guðmundsdóttir
uppeldisfræðingur á Barnaverndarstofu
2008

Á undanförunum árum hefur Barnaverndarstofa sífellt verið að leita leiða til að efla eftirlit með vistun barna utan heimilis og auka gæði meðferðarstarfs. Í þeim tilgangi var á árinu 2008 leitað eftir samstarfi við foreldra fyrrum vistbarna og til barnanna sjálfra.

Allir foreldrar barna sem útskrifuðust úr meðferð á árinu 2008 voru beðnir um að svara spurningalista er varðaði dvöl barna þeirra á viðkomandi meðferðarheimili. Börnin voru einnig beðin um að taka þátt með því að svara spurningalista. Í þessari könnun voru þátttakendur inntir eftir álitinu á starfsemi þess meðferðarheimilis sem þeir þekktu til, hvernig útskrift eða brottför barnanna af meðferðarheimilinu var undirbúin og hvernig stuðningi eftir dvölinu hefði verið háttáð. Börnin höfðu verið vistuð á meðferðarheimilunum Árbót/Bergi, Laugalandi, Háholti og Geldingalæk. Samtals var um að ræða 31 barn í úrtakinu og þar af svöruðu 18 börn og foreldrar 19 barna. Því liggja fyrir upplýsingar um 19 börn eða 61% barnanna. Börnin voru á aldrinum, 12–18 ára þegar könnunin fór fram.

Haft var samband símleiðis við alla foreldra u.þ.b. 8 vikum eftir útskrift barnanna og þeir spurðir hvort að þeir vildu taka þátt, annaðhvort með því að hitta starfsmann Barnaverndarstofu til að svara spurningalistunum eða með því að fá hann sendan í pósti. Foreldrar þeirra 27 barna sem náðist í voru, að einum undanskildum, mjög jákvæðir í símann og vildu taka þátt. Þrátt fyrir jákvæðar undirtektir í síma og endurtekin símtöl bárust ekki svör frá 8 af þessum foreldrum. Af símtölum við þessa foreldra má ráða að ekki er tilefni til að ætla að óánægja með þjónustu hafi ráðið því að spurningalistum var ekki svarað.

Samantekt

Í þessari könnun voru þátttakendur inntir eftir álitinu á starfsemi þess meðferðarheimilis sem þeir þekktu til, hvernig útskrift eða brottför barnanna af meðferðarheimilinu var undirbúin og hvernig stuðningi eftir dvölinu hafi verið háttáð.

Þegar á heildina er litið virðast fleiri þátttakendur hafa jákvætt viðhorf til dvalarinnar á meðferðarheimilunum heldur en þeir sem eru neikvæðir. Þetta á bæði við um börnin og foreldrana. Foreldrar eru síðan enn jákvæðari heldur en börnin og má segja að nær engir þeirra séu mjög neikvæðir í viðhorfum sínum. Sem dæmi um þetta segja allir foreldrar að starfsmenn meðferðarheimilanna hafi sýnt þeim virðingu. Örfá börn voru mjög neikvæð í viðhorfi sínu og það ber ekki að gera lítið úr því þó að þau séu fá. Markmiðið með dvöl allra barnanna hlýtur alltaf að vera að skila árangri. Það er því brýnt að kanna hvað gerir það að verkum að sum börn hafi fátt gott að segja um dvöl á meðferðarheimili.

Alls sögðu 66,7% barnanna að meðferðin hefði borið árangur og að þau hefðu náð tókum á vanda sínum. Þá töldu 74% foreldra að barnið sitt hefði náð markmiðum með vistuninni. Foreldrar gátu verið jákvæðir í viðhorfum sínum til meðferðarheimilisins þrátt fyrir að ekki hefði náðst tilætlaður árangur.

Svo virðist sem að útskrift flestra hafi verið undirbúin nokkuð vel og með þátttöku meðferðarheimilis, foreldra, barna og barnaverndarnefnda. Fleiri voru þó óánægðir með stuðninginn sem þeir fengu eftir meðferðina eða 9 foreldrar á móti 6 ánægðum foreldrum.

Langflestir foreldrar vildu stuðning en aðeins 4 foreldrar vildu ekki stuðning. Hins vegar vildu 9 börn ekki stuðning og aðeins 5 vildu stuðning. Þetta mismunandi viðhorf foreldra og barna vekur upp vangaveltur um hvort að stuðningurinn eftir meðferðina ætti ekki fyrst og fremst að beinast að því að styrkja foreldrana í sínu hlutverki. Börnin eru kannski líklegri til að telja sig tilbúin til að takast á við lífið eftir útskrift og eru því mótfallin áframhaldandi afskiptum enda hefur meðferðin fyrst og fremst beinst að þeim en ekki í eins miklum mæli að foreldrum.

Foreldrar töldu að sálfræðingur, fósturforeldrar, forsjármenn viðkomandi meðferðarheimilis væru best til þess fallin að styðja þau eftir útskrift. Þetta er eftirtektarvert af því að starfsmönnum meðferðarheimilanna er ekki ætlað að styðja við útskrifuð börn og foreldra þeirra. Þetta ætti kannski að taka til skoðunar og gefa meðferðarheimilunum svigrúm til að veita stuðning eftir meðferð.

Hér á eftir má sjá nánari niðurstöður úr könnuninni.

Niðurstöður úr svörum 18 barna varðandi meðferðarheimilið

Vandamálin

Aðspurð hversu lítil eða mikil vandamálin voru að mati barnanna sjálfra, þegar dvöl hófst, fannst rúmum helmingi þeirra vandinn vera mjög mikill. Sjálf sögðu þau erfiðleika sína hafa einkennst af hegðunarerfiðleikum, neyslu, útigangi, erfiðleikum á heimili og félagslegum erfiðleikum.

Árangur

Tólf börn (66,7%) sögðust hafa náð miklum eða mjög miklum tökum á vandamálum sínum við útskrift, fjögur sögðust hafa náð litlum eða mjög litlum tókum. Níu ungmennum fannst þau fá góða til mjög góða aðstoð frá meðferðarheimilinu til að ná tókum á vandamálum sínum en þremur fannst þau fá mjög slæma aðstoð. Þegar spurt var um hversu vel þeim tókst að ná markmiðunum sem stefnt var að í meðferðinni sögðu fjórtán að þeim hefði tekist miðlungi vel til mjög vel að ná settum markmiðum.

Samskipti við starfsmenn meðferðarheimilisins

Spurt var hvernig samskipti börnin hefðu haft við starfsfólk meðferðarheimilisins og svöruðu 14 því að þau hefðu haft góð eða mjög góð samskipti, einn sagði mjög slæm samskipti.

Áhrif á eigin meðferð

Spurt var hversu mikil áhrif þau gætu haft á meðferðina. Tíu sögðust hafa getað haft mikil til mjög mikil áhrif á meðferð sína.

Samskipti við foreldra meðan á dvölinni stóð

Níu sögðust hafa haft mikil eða mjög mikil samskipti við foreldra sína á meðan á dvöl stóð, sex sögðust hafa haft miðlungi mikil samskipti. Tíu ungmennanna fannst samskiptin við foreldra sína hafa verið mátulega mikil en sex hefðu vilja hafa meiri samskipti.

Kvartanir

Spurt var hvort þeim fannst þau geta komið kvörtunum á framfæri ef þeim fannst þau beitt órétti og sögðu níu að þau hefðu ekki getað það, fimm sögðust ekki hafa haft þörf fyrir að kvarta og fjögur sögðust hafa getað komið kvörtunum á framfæri. Nánar var spurt um kvartanir og sögðust þá tólf hafa getað koma kvörtunum á framfæri til foreldra, tólf getað komið kvörtunum til starfsmanna meðferðarheimilis, níu getað komið kvörtunum til félagsráðgjafa og átta til eftirlitsmanna Barnaverndarstofu. Einnig var spurt hvort þau hefðu getað komið kvörtunum á framfæri við einhverja aðra aðila og þá var svarað, til BUGL, engra sérstakra og svo var einn sem sagði að enginn hefði hlustað ef hann hefði kvartað.

Spurt var hvernig viðmót börnin hefðu fengið frá starfsmönnum meðferðarheimilanna

- Átta börn sögðust hafa fundið fyrir miklum skilningi frá starfsmönnum, þrír fundu fyrir litlum til mjög litlum skilningi.
- Rúmum helmingur barnanna fann fyrir hlýju frá starfsmönnum.
- Ellefu fengu mikla til mjög mikla viðurkenningu frá starfsmönnum.
- Ellefu fannst þau fá mikla eða mjög mikla virðingu en þrír fundu fyrir lítilli eða mjög lítilli virðingu frá starfsmönnum.
- Flestum fannst vera skýrar reglur á meðferðarheimilinu.
- Helmingi barnanna fannst meðferðarheimilið hafa uppeldislegt gildi.
- Níu ungmennanna fannst starfsmenn sinna meðferðinni.
- Ellefu fundu fyrir miklum eða mjög miklum áhuga frá starfsmönnum og tíu fundu fyrir trúverðugleika.
- Rétt rúmum helmingi fannst hann geta leitað til starfsmanna og tíu fannst þau geta verið heiðarleg við starfsmenn.

Börnin voru spurð hvernig þeim fannst ákveðnir þættir í starfsemi meðferðarheimilisins nýtast sér

- Ellefu börnum fannst skólinn nýtast þeim mikið eða mjög mikið.
- Fjórtán fannst samvera með fullorðna fólkinu á meðferðarheimilinu nýtast þeim mikið eða mjög mikið, tveimur fannst samveran nýtast sér mjög lítið.
- Rúmum helmingi fannst einstaklingsviðtölin nýtast sér miðlungi vel til mikið, einn sagði að þau hefðu ekki verið fyrir hendi.
- Sjö ungmennanna fannst hópfundir nýtast sér mikið til mjög mikið en fjórir sögðu að hópfundir hefðu ekki verið fyrir hendi.
- Sjö fannst fjölskylduvinnan nýtast mikið eða mjög mikið en fjórir sögðu að fjölskylduvinna hafi ekki verið fyrir hendi.
- Tólf börnum fannst tómstundir á meðferðarheimilinu nýtast þeim miðlungi vel til mjög mikið.
- Tíu fannst meðferðarfélagarnir hjálpa sér.

Undirbúningur fyrir brottför og eftirfylgd að mati barnanna

- Ellefu börnum fannst þau vera vel eða mjög vel undirbúin fyrir brottför/útskrift, þremur fannst þau mjög illa undirbúin og fjögur sögðu að þau hefðu ekkert verið undirbúin.
- Átta sögðust ekki vita hvort það hefði verið gerð skrifleg áætlun um það hvernig skyldi staðið að útskriftinni.
- Níu sögðu að meðferðarheimilið hafi lagt fram tillögur um það hvernig stuðning þau ættu að fá eftir útskrift og átta sögðu að það hefði verið farið eftir þeim tillögum, einnig sögðu átta að þau hefðu getað haft áhrif á hvernig stuðningur þeim var boðinn.
- Tíu ungmennanna sögðu að áætlunin um útskrift hefði gengið eftir, fimm sögðu hana hafa gengið eftir að sumu leyti.
- Níu sögðust ekki hafa viljað fá stuðning eftir útskrift en fimm vildu hann.

Niðurstöður úr svörum foreldra 19 barna

Vandamál

- Þrettán foreldrar sögðu að vandamál barna sinna hefðu verið mjög mikil þegar dvöl hófst, einn sagði að vandamálin hefðu verið mjög lítil.

Árangur

- Tíu foreldrar sögðu að barnið hefði náð góðum til mjög góðum tókum á vandamáli sínu við útskrift.
- Tólf sögðust hafa fengið góða til mjög góða aðstoð frá meðferðarheimilinu til að ná tókum á hegðun barns síns.
- Fjórtán foreldrar sögðu að það hefði tekist vel til eða mjög vel að ná þeim markmiðum sem stefnt var að með vistuninni. Fjórir sögðu að illa hefði gengið að ná markmiðum.

Meðferðarheimilið

- Fimmtán foreldrar sögðust hafa átt mjög gott samstarf við starfsmenn meðferðarheimilisins, aðeins einn sagði að samstarfið hefði verið í meðallagi.
- Meirihlutinn sagðist hafa getað haft mikil til mjög mikil áhrif á meðferð barnsins síns.
- Rúmur helmingur sagði að samskipti við barnið á meðan á meðferð stóð hefðu verið mikil til mjög mikil. Fimmtán foreldrar sögðu að samskiptin hefðu verið mátulega mikil, aðeins einn hefði viljað hafa meiri samskipti.
- Allir sögðu að starfsmenn meðferðarheimilisins hefðu komið fram við sig af virðingu.

Undirbúningur fyrir brottför og eftirfylgd

- Þrettán foreldrar sögðu að þau hefðu verið vel til mjög vel undirbúin og tólf sögðu að fjölskyldan hafi verið vel eða mjög vel undirbúin fyrir útskriftina.
- Tólf foreldrar sögðu að undirbúningur fyrir útskriftina hefði hafist einum mánuði eða meira fyrir hana.
- Nánar var spurt út í undirbúning útskriftarinnar og hver hefði tekið þátt í að undirbúa hana. Þrettán sögðust sjálf hafa tekið þátt í undirbúningnum, níu sögðu að barnið hefði tekið þátt, sautján sögðu að starfsmenn meðferðarheimilisins hefðu undirbúið útskriftina og þrettán sögðu að starfsmaður barnaverndarnefndar hefði tekið þátt í undirbúningi fyrir útskrift barnsins. Átta foreldrar sögðu að barnaverndarnefnd/félagsþjónustan hefði gert það. Tekið skal fram að í flestum tilvikum voru það fleiri en einn aðili sem stóðu að undirbúningi útskriftar.
- Þrettán sögðu að meðferðarheimilið hefði lagt fram tillögu um það hvernig stuðning barnið skyldi fá, og sögðu níu að farið hefði verið eftir þeim tillögum sem meðferðarheimilið setti fram.
- Ellefu sögðu að þau hefðu getað haft áhrif á stuðninginn sem barnið fékk að lokinni meðferð, fjórir sögðu að þau hefðu ekki getað það.
- Í ellefu tilvikum gekk áætlunin um útskrift eftir, í fjórum tilvikum gekk hún eftir að einhverju leyti.
- Sex voru frekar eða mjög ánægð með stuðninginn sem þau og barnið fengu eftir meðferð en níu voru frekar eða mjög óánægð með stuðninginn.
- Foreldrar voru spurðir hver væri að þeirra mati best fallinn til að styðja við sig og barnið eftir útskrift og komu þá svör eins og: sálfræðingur, fósturforeldrar, forsjármenn meðferðarheimilisins sem barnið var á og svo voru tveir sem sögðu að ekki væri til nóg þekking á Íslandi til að sinna vandamáli barns síns.
- Fjórtán foreldrar sögðust hafa viljað stuðning barnaverndar eftir útskrift en fjórir vildu ekki stuðning. Aðspurð hvort að barnið hefði viljað stuðning sögðu níu foreldrar já.
- Spurt var hvort sami starfsmaður barnaverndar hefði sinnt máli þeirra frá upphafi til útskriftar og voru þrettán sem sögðu já, að sami hefði séð um málið, sex sögðu nei, að ekki hefði sami aðili komið að málinu allan tímann. Nánar var spurt út í fjölda starfsmanna ef svarað var nei og voru fjórir sem sögðu að þrír starfsmenn hefðu komið að málinu, tveir sögðu að tveir hefðu komið að málinu og einn sagði að margir starfsmenn hefðu komið að máli barns síns.